



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

ДАЙДЖЕСТ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕЛЬСІНЬСЬКОЇ СПІЛКИ З ПРАВ ЛЮДИНИ ВИПУСК № 10 (22), ПРОГРАМА «ПРАВА ЛЮДИНИ В ДІЇ»

Вересень 2016

ЗМІСТ

<i>Реалізовані заходи:</i>	2
<i>Моніторинг та адвокатування прав людини</i>	2
<i>Стратегічний судовий захист</i>	7
<i>Безкоштовна правова допомога</i>	11
<i>Навчання в сфері захисту та просування прав людини</i>	16
<i>Головні події в сфері прав людини:</i>	22



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



УКРАЇНЬСКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Реалізовані заходи:

Моніторинг та адвокатування прав людини

Адвокаційна діяльність

Моніторинг виконання Національної стратегії в сфері прав людини

Українська Гельсінська спілка з прав людини (далі – УГСПЛ) спільно з Секретаріатом Уповноваженого Верховної ради України (ВРУ) з прав людини продовжує роботу щодо постійного моніторингу виконання Національної стратегії у сфері прав людини (далі – Стратегія). Наразі хотілося б повідомити про такі події, які відбулись у вересні:

- Міністерством юстиції України [оприлюднено](#) Протокол засідання за результатами проведення громадського обговорення від 17 серпня 2016 р.
- **20-21 вересня 2016 р.** УГСПЛ спільно з Програмою розвитку ООН та Секретаріатом Уповноваженого ВРУ з прав людини було [проведено семінар-практикум](#) «Моніторингові інструменти національних стратегічних документів у сфері прав людини», спрямований на розробку системи індикаторів, за якими громадянське суспільство зможе вимірювати прогрес, досягнутий органами влади у виконанні Стратегії.
- **22 вересня 2016 р.** [відбулась прес-конференція](#) «Презентація Звіту за результатами моніторингу імплементації Національної стратегії у сфері прав людини (II квартал 2016 року)». Також окремо можна [ознайомитися з коментарями](#) Аркадія Буценка, виконавчого директора УГСПЛ, керівника проекту USAID «Права людини в дії» стосовно презентації цього Звіту та загалом стану та перспектив виконання Стратегії.
- Учасниками Меморандуму про співпрацю між представниками громадянського суспільства та Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини [оприлюднено](#) звіт-інфографіку, текстовий звіт за результатами моніторингу імплементації Стратегії (II квартал 2016 р., станом на 1 липня 2016 р.), а також [резюме цього звіту](#) (англійською та українською мовами).

Нагадаємо, що діяльність УГСПЛ з розробки проекту Національної стратегії у сфері прав людини та Плану дій на її реалізацію, а також моніторингу їхнього виконання підтримується проектом Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) [«Права людини в дії»](#).

Правозахисники звинувачують державу у нехтуванні правами постраждалих в зоні АТО

5 вересня 2016 р. в Офісі Уповноваженої Верховної Ради України з прав людини [відбувся круглий стіл](#) «Механізми відшкодування завданої шкоди жертвам воєнного конфлікту на Сході України: пропозиції та перспективи». Захід зібрав представників Центру стратегічних справ УГСПЛ, організацій-членів УГСПЛ Харківської правозахисної групи та Громадського комітету захисту конституційних прав та свобод громадян, а також українських міністерств: соціальної політики, оборони, інфраструктури та внутрішніх справ.

Серед обговорених проблем – питання компенсації за зруйноване житло, відшкодування тим, хто побував у полоні бойовиків та піддавався там тортурам та іншим видам жорстокого поводження, а також надання статусу «учасника бойових дій» добровольцям. Тема заходу



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



виявилася дуже непростою, адже сьогодні ні в кого немає дієвих рецептів щодо вирішення зазначеної проблеми. Так, правозахисники звинувачують державу у нехтуванні правами постраждалих в зоні АТО: на їхню думку, Кабінет міністрів не має належних законів, а ті, що є, працюють погано.

У російських в'язницях українці помирають через ненадання медичної допомоги

Проблему ненадання медичної допомоги та мінімально необхідного лікування українським громадянам, яких було примусово вивезено до російських в'язниць (зокрема, з окупованого Криму), активно обговорювали правозахисники, адвокати та представники влади під час [прес-конференції 13 вересня 2016 р.](#)

Протягом 2014-2016 років декілька тисяч українців було засуджено незаконними судами Росії в окупованому Криму; або ж вироки, винесені українськими судами, були переглянуті. Всупереч положенням ст. 49 Женевської Конвенції 1949 року «*Про захист цивільного населення під час війни*» цих осіб було незаконно переміщено з Криму на територію Російської Федерації (у більше ніж 30 російських колоній). Усім українським ув'язненим, хворим на ВІЛ/СНІД, туберкульоз, гепатит, відмовляють у наданні медичної допомоги та мінімальному лікуванні, через що стан здоров'я багатьох з них суттєво погіршився.

Під час заходу адвокат громадської організації «Регіональний центр прав людини», експерт УГСПЛ Роман Мартиновський повідомив про те, що, наприклад, минулого тижня в одній з виправних колоній Російської Федерації помер український в'язень Валерій Керимов, якому відмовили у наданні лікування. Окрім того, було повідомлено імена ще шістьох українців, які перебувають у російських в'язницях та потребують негайного медичного обстеження.

Щорічна нарада БДІПЛ ОБСЄ з людського виміру #NDIM2016¹

- **Україна просить ОБСЄ постійно моніторити ситуацію на окупованих територіях**

З 19 по 30 вересня у Варшаві відбулась щорічна нарада Бюро з демократичних інститутів та прав людини (БДІПЛ) з огляду виконання державами-учасниками ОБСЄ зобов'язань у галузі людського виміру 2016. Під час неї делегація України звернула увагу на загрози безпеці та правам людини на просторі ОБСЄ, що стали наслідком триваючої агресії Росії проти України. Особливий наголос було зроблено на необхідності здійснення з боку інститутів ОБСЄ, ООН та інших міжнародних організацій постійного моніторингу ситуації із забезпеченням прав громадян України на окупованих територіях Криму та Донбасу. *Детальніше – [за посиланням](#).*

- **«Український правозахисний десант» на #NDIM2016**

В рамках заходу українські правозахисні організації утворили неформальну коаліцію² з метою проведення адвокаційних заходів для висвітлення низки основних питань щодо прав людини в тимчасово окупованому Криму та на Донбасі.

¹ The Human Dimension Implementation Meeting/NDIM – ключовий захід з питань прав людини, верховенства права та демократизації в рамках ОБСЄ, в якому беруть участь урядові делегації з держав-учасниць ОБСЄ, а також представники міжнародних та неурядових організацій, що опікуються правозахисною проблематикою.

² До коаліції увійшли УГСПЛ, Центр громадянських свобод, Кримська правозахисна група, Крим SOS, Євромайдан SOS, Центр інформації про права людини, Кримськотатарський ресурсний центр, Гуманітарна студія «Хвиля» та Українська незалежна морська профспілка.



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

- **«Кримський вечір» на Щорічній нараді БДІПЛ ОБСЄ**

21 вересня 2016 р. в рамках сесії HDIM українські правозахисники представили захід присвячений культурі та мистецтву Криму³. В ситуації, що склалася, головним стримуючим репресії фактором є постійна підтримка кримського питання на порядку денному міжнародних відносин. Реакція світових лідерів, посилення санкцій, організація перманентної місії з прав людини на окупованій території сприятимуть захисту прав людини, протидії безкарності та деокупації півострова. Ось чому надзвичайно важливими є механізми публічної та культурної дипломатії, які дають можливість: доторкнутися до культури кримськотатарського і українського народів; відчувати культурний, ментальний зв'язок з народом, що переслідується, побачити жертв переслідувань і реальну картину з правами людини в Криму; зрозуміти коріння репресій проти кримськотатарського народу та спадкоємність його боротьби за свою Батьківщину.

Саме цьому був присвячений «Кримський вечір», серед гостей заходу були члени делегацій України, США, Великобританії, Німеччини, Польщі, Канади та Нідерландів, представники ОБСЄ, відомих міжнародних та європейських НУО, а також депутати Сейму Республіки Польща, польські громадські діячі, міжнародні дипломати (зокрема, посол Швеції в ОБСЄ Фредрік Лундквіст та посол США в ОБСЄ Деніел Байер, який висловив підтримку заходу).

- **Українські правозахисники зустрілись з заступником Держсекретаря США з питань демократії, прав людини і праці**

22 вересня 2016 р. в рамках щорічної наради HDIM-2016 відбулась зустріч делегації українських правозахисних організацій (а також колишніх заручників т.з. ЛНР та ДНР) з заступником Державного секретаря США з питань демократії, прав людини і праці Робом Бершинськи. У розмові з американським високопосадовцем представники громадського сектору України торкнулись таких питань, як стан забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, порушення прав жителів АР Крим загалом та кримських татар зокрема, вдосконалення українського законодавства. Особливу увагу присутні приділили діям влади у контексті вирішення зазначених проблем. Наприкінці зустрічі пан Бершинськи запевнив, що Уряд США і надалі підтримуватиме дії української влади та громадських організацій, спрямовані на захист прав людини, а також сприятиме тому, щоб українське питання не забували на міжнародному рівні та висловив подяку УГСПЛ за організацію цього брифінгу.

Аналітична та моніторингова діяльність

Забезпеченні прав осіб з інвалідністю

УГСПЛ продовжує приділяти увагу дотриманню прав людей, які належать до різних вразливих груп населення. Так, було підготовлено рекомендації для Національної поліції України у питанні забезпеченні прав осіб з інвалідністю під час здійснення адміністративного провадження. У подальшому на основі подібних рекомендацій, які акумулює Мінюст України, буде розроблений відповідний законопроект.

Окрім того, прийнято участь у робочій групі із погодження проекту спільного наказу Міністерства освіти і науки та Міністерства охорони здоров'я України щодо створення умов для складання зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) особами з інвалідністю.

³ Організаторами виступили УГСПЛ, Гуманітарна студія «Хвиля», Меджліс кримськотатарського народу та Фонд міжнародної солідарності (Польща) за підтримки Міжнародного фонду «Відродження» (МФВ).



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Міжнародний обмін досвідом в сфері поліцейської реформи

19-25 вересня 2016 р. Поліцейський коледж Шотландії став місцем проведення міжнародного майстер-класу, присвяченого проблемам реформування цивільного сектору безпеки. Учасниками майстер-класу стали поліцейські високопосадовці Канади, Великої Британії, Швеції, Нідерландів, Австралії, США та Німеччини, які готуються для роботи у таких міжнародних інституціях, як Консультативна місія Європейського Союзу в Україні. Керівник аналітичного напрямку УГСПЛ Олег Мартиненко, провів з учасниками майстер-класу огляд проблем, пов'язаних з участю неурядового сектору в реформуванні силових структур.

Тема реформування цивільного сектору безпеки є надзвичайно актуальною для українського суспільства, оскільки цей сектор охоплює діяльність практично усіх правоохоронних органів. Низка реформаторських новел в цій сфері була нещодавно закріплена Концепцією розвитку сектору безпеки і оборони України. Крім того, ця реформа є складовою більш широкої сучасної концепції реформування українського суспільства – правосуддя перехідного періоду.

Триває робота з проведення дослідження з перехідного правосуддя

16 вересня 2016 р. відбулась друга робоча зустріч авторського колективу на чолі з УГСПЛ, що працює над дослідженням із застосування правосуддя перехідного періоду в Україні в рамках проекту USAID «Права людини в дії». Основна мета заходу – корегування та деталізація змісту розділів дослідження, визначення додаткових джерел інформації, строків доопрацювання розділів та виконавців. У жовтні 2016 р. планується видання тематичного буклету та монографії.

Окрім того, розпочато прийом тез до участі в Міжнародній конференції «Пост-конфліктне правосуддя в Україні», яка відбудеться в травні 2017 року ([деталі за посиланням](#)).

Слід нагадати, що даний дослідний проект почався в січні 2016 р. та спрямований на розробку певних рекомендацій, які будуть відправлені на експертизу міжнародних фахівців, а після цього презентовані широкій громадськості. На їх основі буде продовжено роботу зі створення власної української системи перехідного правосуддя.

Участь у міжнародній конференції юридичних клінік

З 15 по 17 вересня 2016 р. представник аналітичного напрямку УГСПЛ взяв участь у конференції юридичних клінік України та країн Вишеградської групи. Під час заходу обговорювали особливості юридичної клінічної освіти, а також питання співпраці представників Асоціації юридичних клінік України з колегами з Західної Європи.

Моніторингові візити

- **1-4 вересня 2016 р.** здійснено моніторинговий візит⁶ до м. Луцька для опитування свідків позасудової страти та осіб, що перебували в полоні для формування кейсу у Фонді стратегічних справ УГСПЛ з подальшим супроводженням справи у Міжнародному кримінальному суді. Аналогічний візит відбувся **15-18 вересня** до м. Нововолинська.

⁶ В рамках [проекту](#) з інституційного розвитку УГСПЛ за підтримки Посольства Швеції в Україні.



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



- **26-30 вересня 2016 р.** – спільний з Секретаріатом Уповноваженого ВРУ з прав людини [моніторинговий візит до м. Чернівці](#) щодо дотримання прав людини органами місцевого самоврядування, здійснений в рамках пілотного проекту «*Забезпечення прав людини на рівні місцевих громад: правозахисна паспортизація областей*»⁷. Моніторинг визначить стан дотримання прав людини в таких сферах як: попередження катувань і жорстокого поводження, дотримання процесуальних прав; дотримання прав дитини, недискримінації та гендерної рівності; дотримання соціально-економічних прав; захист персональних даних; дотримання права на освіту; захист прав ВПО; захист прав мобілізованих, військових і членів їх сімей, родин загиблих. Результатом моніторингу стане своєрідний «паспорт», у якому буде відображено актуальний стан дотримання прав людини на рівні міста.

Підготовка та оприлюднення різноманітних аналітичних матеріалів з дотримання прав людини

- Проектом USAID «Права людини в дії» розроблено методичні рекомендації «*Комунікативні навички при документуванні свідчень*» для документаторів та юристів громадських приймалень. Ці матеріали використовуватимуться для проведення тренінгу УГСПЛ «Комунікаційні навички при опитуванні та документуванні порушень прав людини та воєнних злочинів у зв'язку із військовим конфліктом на Сході України» в рамках проекту USAID в жовтні 2016 р. (м. Дніпро та Львів), а також можуть бути корисні іншим організаціям, які займаються документуванням порушень прав людини.
- Проектом USAID «Права людини в дії» оприлюднено низку звітів:
 - ✓ [звіт](#) «Права людей з інвалідністю в умовах збройного конфлікту на сході України»;
 - ✓ [звіт](#) «Права осіб із проблемами психічного здоров'я. Дотримання прав людини у психіатричних лікарнях».
- Аналітик УГСПЛ [надає коментарі](#) про невтішну ситуацію із захистом культурних цінностей в умовах збройного конфлікту на основі тематичного звіту «[Зі щитом чи на щиті? Захист культурних цінностей в умовах збройного конфлікту на сході України](#)».
- Інфографічний буклет «Права людини в Україні – 2015»: УГСПЛ спільно з організаціями-партнерами [підготувала реферативно-графічну версію](#) щорічної доповіді.
- Розпочато роботу над аналітичним звітом «Права дитини і психічне здоров'я. Дотримання прав дитини у стаціонарних закладах охорони здоров'я та соціального захисту».

Заплановані заходи

- Підготовка альтернативного звіту про виконання Україною положень Європейської соціальної хартії (переглянутої), а також проміжного звіту про виконання Заключних зауважень Комітету ООН з прав дитини за результатами розгляду періодичної доповіді України про виконання Конвенції про права дитини.

⁷ Цю ініціативу спрямовано на розробку інструментарію оцінки усіх адміністративно-територіальних одиниць України щодо стану дотримання прав людини. Реалізується завдяки фінансовій підтримці проекту USAID «Права людини в дії», проекту «Права людини понад усе» (від Міністерства міжнародних справ Канади) та проекту інституційного розвитку за підтримки Посольства Швеції в Україні.



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

- Проведення робочих зустрічей авторів-експертів із підготовки проміжних доповідей про виконання Заключних зауважень Комітету ООН із економічних, соціальних та культурних прав та Комітету ООН з прав людей з інвалідністю.
- Розробка тематичного звіту «Знищення природного навколишнього середовища в зоні АТО внаслідок бойових дій».
- Презентація [Центру документування порушень прав людини УГСПЛ](#) для громадянського суспільства.
- Проведення телемарафонів сумісно з [UKRLIFE TV](#) для висвітлення та обговорення наступних тем: [загроза культурним цінностям в зоні збройного конфлікту](#), [права вразливих груп у зоні АТО](#), проблеми захисту приватної власності в умовах збройного конфлікту.

Стратегічний судовий захист

Стратегічні справи УГСПЛ

Справі щодо жорстокого поводження з боку правоохоронних органів

12 вересня 2016 р. юристи Центру стратегічних справ (ЦСС) УГСПЛ підготували відповідь на аргументи уряду України та направили їх до Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) у справі, яка стосується жорстокого поводження з боку правоохоронних органів до заявника, який є інвалідом дитинства. Подія сталась ще у 2012 році, однак незважаючи на численні спроби заявника ініціювати відкриття кримінального провадження, правоохоронні органи йому відмовляли, й винна особа досі не встановлена. Правоохоронні органи допустили ряд грубих помилок при проведенні розслідування, на що вказали юристи Центру, тому справа стосується також неналежного розслідування спричинення заявникові тілесних ушкоджень. Наразі ЄСПЛ належить вирішити, чи дотримала Україна своїх зобов'язань у зазначеній сфері.

Справа українця, ув'язненого на території РФ

21 вересня 2016 р. юристи ЦСС УГСПЛ направили до ЄСПЛ клопотання про застосування тимчасових заходів щодо українця, ув'язненого на території РФ. Заявника затримали російські спецслужби у серпні 2016 року у Криму. Російська Федерація звинуватила його у диверсії та участі у збройному формуванні в цілях, що суперечать інтересам Росії, і широко висвітлила цю подію в ЗМІ. На відео допитів видно ушкодження на обличчі та руках заявника. Також ці допити проводяться без участі адвоката, що був призначений йому Росією. Адвокатів, що найняла для ув'язненого його родина, до нього не допускають. Саме тому родичі вважають, що в Сімферопольському СІЗО до заявника застосовують катування. У зв'язку з цим юристи УГСПЛ направили до суду прохання зобов'язати Росію терміново допустити до заявника адвокатів, надати йому невідкладну медичну допомогу, а також провести судово-медичну експертизу тілесних ушкоджень ув'язненого.

Прецедентне рішення щодо перетину кримчанами пунктів пропуску з Кримом

26 вересня 2016 р. Одеський окружний адміністративний суд задовольнив позов внутрішньо переміщеної особи, визнавши протиправною відмову відділу Херсонської митниці Державної



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



фіскальної служби України на пункті пропуску з окупованим Кримом, яка стосувалась переміщення особистих речей з території АР Крим, що не відносяться до переліку дозволених відповідно до [постанови №1035](#) Кабінету міністрів України. Цю справу [було підтримано](#) ЦСС УГСПЛ.

«Постанова, яку прийнято відповідно до Закону про вільну економічну зону «Крим», начебто мала за мету припинення будь-яких економічних відносин та поставок товарів на півострів. Але фактично її наслідком стали серйозні порушення прав звичайних людей, які без того після анексії Криму опинилися в уразливому становищі» – коментує юристка УГСПЛ Дар'я Свиридова.

Прийняте судом рішення вказує на ці системні проблеми та порушення прав власності, викликані Постановою. Було сформовано важливий висновок, що при вирішенні питання застосування постанови №1035 необхідно розрізняти речі, які особа переміщує з метою забезпечення звичайних повсякденних потреб, та речі, які призначені для підприємницької діяльності, відчуження або передачі іншим особам. Отже, це судове рішення є важливим не тільки для конкретного позивача, але і для багатьох інших кримчан, які з моменту набуття чинності вищезгаданою постановою позбавлені можливості вільно з особистими речами перетинати контрольні пункти між півостровом та материковою частиною України.

Окрім того, цінним є те, що суд, мотивуючи своє рішення, послався, крім національного законодавства, також на Конвенцію з захисту прав людини та основоположних свобод, а також врахував реальну ситуацію, яка склалася у зв'язку з анексією Кримського півострову.

Українець через суд вимагає компенсації за примусове лікування у психлікарні

Пан Геннадій знаходився у психіатричній лікарні на примусовому лікуванні протягом двох років. Він вважає, що його тримали в лікарні незаконно і вимагає покарати лікарів за злочин. Зараз справа знаходиться в Європейському суді з прав людини. *Деталі справи доступні [за посиланням](#).*

Судові рішення, які змінюють практику в Україні

Проект USAID «Права людини в дії» приділяє особливу увагу стратегічним судовим провадженням, які можуть змінити судову практику в Україні та наблизити її до найкращих світових практик. Пропонуємо вашій увазі декілька таких успішних справ.

- **Мирні зібрання більше не потребують дозволу влади**

Конституційний Суд України (КСУ) [прийняв](#) історичне [рішення](#) у справі за поданням Уповноваженого ВРУ з прав людини Валерії Лутковської, поставивши крапку у питанні про те, чи повинні організатори мирних зібрань отримувати дозвіл органів місцевої влади, чи досить лише повідомити їх про свій намір. В результаті розгляду 13 вересня суд визнав неконституційними положення ч. 5 ст. 21 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», які передбачають, що проведення публічного богослужіння, релігійного обряду, церемонії та процесії в місцях, відмінних від установлених у законі, здійснюється з дозволу відповідного місцевого органу влади.

КСУ зауважив, що Основний закон дає громадянам право збиратися мирно, без зброї, проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких необхідно завчасно повідомляються органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування.



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



УКРАЇНЬСЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Конституційний Суд нагадав, що ЄСПЛ визнав релігійні збори видом мирних зборів і, відповідно, визнав незаконним обмеження права громадян на їх проведення.

У цьому процесі брала участь також і Українська Гельсінська спілка з прав людини: ще в лютому 2016 р. за підтримки проекту USAID «Права людини в дії» була підготовлена та направлена до КСУ [власна правова позиція \(amicus curiae\)](#) з приводу дискримінаційних положень у цьому Законі.

«Таке рішення Конституційного Суду є логічним, – каже директор ЦСС Михайло Тарахкало, – але в цьому випадку воно було значно більш важливим та цікавим, адже не обмежалося простим визнанням вказаних норм неконституційними. Крім того, Суд за власною ініціативою визнав неконституційним порядок часів СРСР, який досі діяв на території України». Мова йде про Указ Президії Верховної Ради СРСР від 28 липня 1988 року №9306 «Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР», який дозволяв місцевим Радам народних депутатів СРСР додатково регламентувати порядок проведення зазначених заходів «з урахуванням місцевих умов».

Немає нічого дивно, що таким «зручним» інструментом охоче користувалися деякі органи місцевого самоврядування вже незалежної України (53 з 492 досліджених обласних, районних центрів та міст обласного підпорядкування станом на червень 2014 р.), а окремі суди, в свою чергу посиляючись на цей указ та зазначені місцеві порядки, ухвалювали неправосудні рішення про заборону зібрань. Наприклад, побиття студентів на Євромайдані вночі 30 листопада 2013 року сталося, зокрема, і тому, що о 23:55 один з суддів Окружного адміністративного суду м. Києва на вимогу Київської міської державної адміністрації заборонив проведення будь-яких акцій у центральній частині столиці через поширені в Інтернеті закликів до революції.

Треба зазначити, що УГСПЛ вела показові стратегічні справи в ЄСПЛ [«Шмушкович проти України»](#) та [«Веренцов проти України»](#), які стосувались заборони мирних зібрань та виявились успішними.

Отже відтепер, завдяки рішенням КСУ, заборона мирних зібрань можлива лише через суд і виключно з метою, передбаченою у статті 39 Конституції України: *«в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей»*. Важливо також зазначити, що, на думку УГСПЛ, після цього рішення практика Європейського суду з прав людини стала джерелом права і для Конституційного Суду України.

- **Примусова психіатрична допомога не може надаватися без рішення суду**

Конституційний Суд України розглянув подання українського омбудсмена щодо конституційності третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» від 22 лютого 2000 р. [№ 1489-III](#) (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатної особи до психіатричного закладу). Цією нормою передбачено, що особа, визнана у встановленому законом порядку недієздатною, госпіталізується до психіатричного закладу на прохання або за згодою її опікуна.

Ще в минулому році УГСПЛ надала [письмові коментарі](#) з питань права щодо конституційності положень цього закону (зазначимо, що роботу юристів було підтримано проектом USAID «Права людини в дії»). В ньому, серед іншого, було згадано, що адвокати Спілки провели десятки процесів у ЄСПЛ, які стосуються різних аспектів психіатричної



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



допомоги і забезпечення прав даної вкрай вразливої категорії людей. Адже ця проблема є дуже актуальною для українського суспільства: за офіційною статистикою Міністерства охорони здоров'я лише у 2015 р. за результатами судово-психіатричної експертизи 4 889 людей були визнані недієздатними. Загалом же приблизно 34 000 недієздатних отримують психіатричну допомогу.

За українськими законами фізична особа може бути визнана недієздатною за рішенням суду у зв'язку з тим, що вона має психічний розлад стійкого хронічного характеру, унаслідок чого не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними. Після визнання недієздатною над людиною встановлюється опіка, і надалі всі цивільно-правові обов'язки недієздатного виконує саме опікун. В цьому і полягає проблема.

«Оскільки недієздатна особа не може сама звернутися до суду або до інших органів, залучити адвоката до свого захисту або будь-яким іншим чином оспорювати дії свого опікуна, то перегляд стану недієздатності за її ініціативою неможливий, – зазначає адвокат центра стратегічних справ УГСПЛ Дмитро Мазурок. – Це може зробити або опікун, або орган опіки».

ЄСПЛ, розглянувши дві справи проти України («[Акопян проти України](#)» та «[Наталя Михайленко проти України](#)»), вказав на необхідність права доступу до суду для недієздатних осіб. Це означає, що сам недієздатний повинен мати можливість звернутися до суду з метою підтвердити свій задовільний психічний стан. Для цього також має бути можливість звернутися до незалежної комісії за альтернативним психіатричним оглядом.

В решті решт, в вересні 2016 р. Конституційний Суд України [виніс рішення](#) про те, що згадане положення не відповідає Конституції України, а також вважає за необхідне рекомендувати Верховній Раді України невідкладно врегулювати це питання. Отже, таке рішення КСУ має фундаментальне значення для захисту одного з прав недієздатних осіб – права не бути та/або не залишатися довільно позбавленим свободи.

Звертаємо Вашу увагу на те, що на сайті УГСПЛ опубліковано [методичні рекомендації](#) для адвокатів, які допоможуть захищати права недієздатних осіб на доступ до суду. У праці висвітлено два головних аспекти проблеми – визначення особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності.

Інші новини Центру стратегічних справ УГСПЛ

- **5 вересня 2016 р.** було презентовано дослідження [«Іловайська трагедія 2014 року: події та відповідальність»](#). Авторами проаналізовано хід подій літа 2014 року в м. Іловайську Донецької області та його околицях, а також розглянуто процес проведення розслідування. 6 вересня результати дослідження обговорювались в [ефірі](#) Громадського радіо.
- **8-9 вересня 2016 р.** юристи ЦСС УГСПЛ прийняли участь у консультативному семінарі на тему «Документування та розслідування катувань в Україні: впровадження Стамбульського протоколу». На заході розглядалась практика реалізації принципів Стамбульського протоколу в різних країнах та перспектива його застосування в Україні.
- **26 вересня 2016 р.** юристи ЦСС УГСПЛ прийняли участь у круглому столі «Відображення практики ЄСПЛ у завданнях для кваліфікаційного оцінювання суддів в Україні». Зокрема, учасників заходу поінформували щодо стандартів Ради Європи та кращих європейських практик стосовно кваліфікаційного оцінювання суддів та інших питань.



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

- **27 вересня 2016 р.** представники ЦСС прийняли участь у круглому столі «*Функціонування правосуддя під впливом конфлікту на сході та півдні України: відновлення втрачених матеріалів судового провадження*». Під час заходу було проаналізоване українське законодавство та судову практику стосовно відновлення втрачених матеріалів судового провадження в контексті конфлікту та стосовно судочинства в цивільних, кримінальних, адміністративних та господарських справах. Також відбувся пошук можливих процесуальних рішень зазначеної проблеми.
- Продовжує свою роботу **Проект зі звільнення полонених**: на даний час підтримується близько двохсот справ постраждалих від подій на Сході України осіб. За вересень 2016 р. від імені колишніх полонених було подано дві скарги до ЄСПЛ, які стосуються порушення статей 2, 3, 5, 13 Європейської конвенції з прав людини.
- УГСПЛ продовжує надавати допомогу особам, постраждалим внаслідок військових дій на сході країни: на сьогоднішній день проведено роботу більш ніж з двомастами особами. За вересень було подано шість скарг та десять доповнень до ЄСПЛ.

Матеріали на сайті Центру стратегічних справ та УГСПЛ, на які рекомендуємо звернути увагу

- [Як отримати матеріальну компенсацію за втрачене житло?](#) – директор Центру стратегічних справ УГСПЛ Михайло Тарахкало дає відповідь на це питання.
- На Громадському радіо за підтримки УГСПЛ вийшов [перший випуск подкасту «Правова Абетка»](#): презумпція невинуватості.
- [Відповідальність держави за зруйновані людські життя та долі.](#)
- [Незабезпечення органами влади проходження мирного зібрання порушує статтю 11 Конвенції \(російською мовою\).](#)
- Яким чином ми зможемо [забезпечити відновлення довіри до судової влади та створити умови для її належного функціонування](#), якщо її побудову ми розпочнемо з порушення закону? (*огляд практики Комітету ООН з прав людини*).
- [Правозахисники змусять державу заплатити за погроми у Лощинівці.](#)
- [Земля знову живе в борг?!](#)

Безкоштовна правова допомога

[Мережа громадських приймалень УГСПЛ](#) продовжує надання безоплатної правової допомоги (у т.ч. у формі виїзних засідань у віддалених районах), проведення інформаційно-просвітніх заходів в галузі прав людини, а також документування злочинів серед категорій населення, які стали свідками порушень прав людини в окупованому Криму чи зоні проведення АТО.

Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках програми «Права людини в дії» підтримує діяльність приймалень в м. Слов'янську, Бахмуті, Маріуполі, Покровську та Кривому Розі.



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



Успішні справи громадських приймалень

Сумські правозахисники допомогли переселенці не втратити адресну допомогу

До громадської приймальні УГСПЛ у Сумах звернулася пані Ганна, переселенка з Луганську, яка залишилась без щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам. Причиною стала наявність депозитного рахунку в одному з банків. Ці гроші (відносно невелика сума) жінці подарувала її онука, яка мешкає та працює у Києві. Це відбулося майже одночасно з написанням заяви до органу соціального захисту населення про надання щомісячної адресної допомоги ВПО для покриття витрат на проживання (в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг). Швидше за все, під час прийому в органі соціального захисту, жінці не довели належним чином до відома інформацію про заборону мати депозит на суму, що перевищує 10-кратний розмір прожиткового мінімуму.

Деякий час пані Ганна отримувала соціальні виплати, але у процесі верифікації, яка постійно проводиться по відношенню до переселенців, було виявлено наявність депозитного рахунку, і «переселенські гроші» жінці виплачувати припинили. Питання з подовження отримання щомісячної адресної допомоги треба було вирішувати дуже терміново. Також треба було не довести цю ситуацію до стадії подання позову проти пенсіонерки щодо повернення державі соціальних виплат. Отже, юристи УГСПЛ почали шукати вихід, який задовольнив би всі сторони (*деталі справи доступні [за посиланням](#)*).

Загалом, на прикладі пані Ганни ми можемо побачити не тільки абсурдність цього питання, але й дискримінацію, яка склалась по відношенню до переселенців. Так, на відміну від інших громадян України, ВПО не можуть мати депозитні рахунки, але в той самий час можна тримати гроші під подушкою, на будь-якому іншому (недепозитному) рахунку або у банківській комірці, в сейфі. Отже, згідно законодавству України, забороняється дискримінація громадян при здійсненні ними будь-яких прав і свобод на підставі того, що вони є внутрішньо переміщеними особами, але на практиці ми знову бачимо протилежне.

Правозахисники допомогли повернути ліки дітям

Громадська приймальня УГСПЛ у Сумах була задіяна в благодійній та неординарній справі. На Сумщині у складній ситуації опинилася громадська активістка та благодійниця з Росії, яка намагалася допомогти українським дітям, хворим на муковісцидоз¹¹. При транспортуванні коштовних ліків в Україну у серпні були порушені митні правила ввозу – на препарати не оформили необхідні документи. Отже все, що жінка везла, вилучили на митниці. Вирішувати складне питання – щоб ліки збереглися і були доставлені до своїх адресатів – треба було швидко: по-перше, ліки без відповідного зберігання могли зіпсуватися, по-друге, хворі діти край потребували цих препаратів.

Завдяки плідній праці правозахисників та громадськості вдалося допомогти пані Майї та батькам дітей, яким були адресовані ліки. *Деталі наведено за [посиланням](#).*

Інші справи громадських приймалень

- Як підготувати клопотання до суду про звільнення від сплати судового збору? відповідь знають юристи Рівненської приймальні УГСПЛ, які [допомогли](#) пенсіонеру, що перебував у скрутному матеріальному становищі, уникнути судових витрат.

¹¹ Найпоширеніше моногенне спадкове захворювання. В Україні кожний рік народжується 250-300 хворих дітей. У світі щороку реєструють більш 45 000 таких випадків.



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



- Прикра історія сталася в одній зі шкіл м. Бровари, що біля Києва. Батьки першокласників написали колективну заяву з вимогою відокремити дитину з інвалідністю від решти учнів класу. Представники Громадської ради при управлінні освіти і науки Броварської міської ради звернулись до громадської приймальні УГСПЛ з проханням прокоментувати ситуацію з точки зору порушення прав дитини. [Правозахисники стверджують](#), що права були порушені та пообіцяли стежити за перебігом цієї історії.
- *«Кримський арешт»: юристи УГСПЛ [допомагають](#) зняти арешт на майно, накладений органами влади в Криму:*
Після анексії Криму громадяни, які мали арештоване майно на півострові, потрапили у пастку, адже зняти такий арешт в умовах окупації практично неможливо. Представники державної влади у таких ситуаціях лише розводять руками.
- *Помилка у прізвищі позбавить вас спадку?*
Хмельницький пенсіонер домогся справедливості в суді [завдяки юристам](#) Хмельницької приймальні УГСПЛ.
- *Чи легко отримати земельну ділянку учасникам АТО на Рівненщині?*
До Рівненської громадської приймальні УГСПЛ за юридичною допомогою [звернувся](#) військовослужбовець. Йому, як учаснику бойових дій, передбачено систему пільг, зокрема і право на першочергове отримання безоплатної земельної ділянки. Проте у Рівному бійцю АТО відмовили.
- На Харківщині правозахисники [допомогли](#) людині, що має психічне захворювання, добитися розгляду її апеляційної скарги, незважаючи на те, що апеляційний суд волів цю скаргу проігнорувати.

Інші події в сфері в сфері безоплатної правової допомоги

Візит правозахисників до лінії розмежування у Кримське

Северодонецька приймальня УГСПЛ здійснила свій черговий виїзд до прифронтової території. Пропонуємо Вашій увазі відповідну [польову замітку](#).

Українські суди – незалежні vs безвідповідальні?

УГСПЛ здійснює правовий супровід та представництво в судах України та міжнародних судових інстанціях з метою зміни негативної практики правозастосування на позитивну – так звані «стратегічні справи». Досвід їх ведення має й Центр «СІМ» (організація-член УГСПЛ) на Львівщині, однією з найпоказовіших серед яких стала резонансна справа про виплату депозиту ошуканим вкладникам Ощадбанку: за правовою допомогою до Львівської приймальні звернулось дві особи, яким юристи допомогли. Проте в ході вивчення проблеми виявилось, що таких ошуканих вкладників було аж 50 осіб. Та, нажаль, їхні справи не завершилися успіхом: люди лишилися сам-на-сам у спілкуванні з банком і суддями, а справи стали відмовними або зупиненими, і наразі дуже важко спрогнозувати результат.

Саме тому **1 вересня 2016 р.** відбулась прес-конференція «Українські суди – незалежні vs безвідповідальні?», під час якої юристи УГСПЛ закликали ошуканих громадян користуватися вже напрацьованими матеріалами, стандартами міжнародного законодавства та доводити справи до кінця. По-друге, було висловлено сподівання, що Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних та кримінальних справ, на розгляді в якого



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

знаходяться багато з зазначених справ, буде керуватися чинним законодавством і принципом верховенства права, прогнозованості, що є обов'язковим для всіх суддів, а не відомчою банківською інструкцією для банківських працівників. Також, працівникам банку порадили врахувати судову практику й почати виконувати чинне законодавство України про повернення вкладів, бо згідно рішень судів повертати доведеться значно більше коштів, ніж згідно договору. Окрім того, державний банк мав би бути гарантом надійності збереження вкладів та показувати приклад іншим комерційним банкам країни. *Детальніше про цей захід – за [посиланням](#).*

В Берегові відбулись «Дні громадської культури»

В рамках цього [заходу](#), який організовано УГСПЛ спільно з радником Міністерства соціальної політики України з питань ВПО, **6 вересня 2016 р.** відвідувачі мали змогу отримати безоплатні консультації від правозахисників та виробити тактичні дії для вирішення власних проблем. Основні питання громадян стосувались отримання грошової компенсації за втрачене майно в зоні проведення АТО, процедури безкоштовного отримання земельної ділянки із земель державної та комунальної власності, а також державної реєстрації земельної ділянки та права власності на неї, перерахунку пенсій тощо.

Учасники АТО на Закарпатті тепер озброєні «абеткою скаржника»

13 та 14 вересня 2016 р. у Виноградіві та Іршаві [відбулися](#) «Дні громадської культури» та виїзне засідання по наданню безоплатної правової допомоги за участі юристів УГСПЛ. В рамках заходу до правозахисників звертались з такими питаннями, як покращення житлових умов, успадкування спадщини за кордоном, першочергове відведення земельних ділянок, забезпечення пільгових категорій безоплатними ліками.

В Ужгороді згадували історію Української Гельсінської групи

7 вересня 2016 р. у приміщенні Ужгородської міської бібліотеки [відбулося обговорення](#)¹² важливої віхи в історії України – створення та діяльність Української Гельсінської групи. Окрім знайомства з історією Української Гельсінської групи, присутні мали змогу переглянути презентацію сучасного розвитку Української Гельсінської Спілки з прав людини.

У Конотопі обговорювали як захистити права учасників АТО

16 вересня 2016 р. [відбувся круглий стіл](#) на тему «Права учасників АТО. Самоорганізація для їх захисту та відновлення порушених прав», у якому взяли участь представники громадської приймальні УГСПЛ у Сумах разом з представниками Чернігівського громадського комітету захисту прав людини.

Основним завданням заходу стало напрацювання великої кількості пропозицій щодо створення стратегії з недопущення порушення прав учасників АТО та членів їх родин. Особлива увага у цьому контексті приділяється самоорганізації всіх зацікавлених сторін, в першу чергу самих бійців, в питанні захисту та вдосконалення порушених прав.

¹² Організатори заходу – громадська приймальня УГСПЛ в Ужгороді, ГО «Закарпатська громада» та Ужгородський місцевий центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги.



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Якою є доля мирних зібрань в Україні?

22 вересня 2016 р. Рівненська приймальня УГСПЛ спільно з Регіональним центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги в Рівненській області [провели круглий стіл](#) на тему «Право на мирні зібрання в Україні: загрози та виклики».

Право на мирні зібрання належить до фундаментальних прав людини і є однією з основ функціонування громадянського суспільства. Саме право збиратися мирно, без жодного втручання чи протиправних обмежень, дає змогу людям вільно виражати свої погляди та переконання і, завдяки цьому, брати активну участь у формуванні суспільної думки та її розвитку.

Ця ініціатива виникла у зв'язку із внесенням на розгляд Верховної Ради України законопроекту № 3587 «Про гарантії свободи мирних зібрань», який містить низку суперечливих положень, що можуть спричинити нові обмеження свободи мирних зібрань.

Громадська приймальня УГСПЛ в Луцьку підтримала акцію «Я маю право знати»

28 вересня 2016 р. в рамках всеукраїнської мережевої акції, [організованої](#) випускниками Всеукраїнської програми «Розуміємо права людини», відбулося опитування студентів щодо



знання ними свого права на доступ до публічної інформації, доступності інформації та дотримання органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності Закону України «Про доступ до публічної інформації». *Деталі щодо акції доступні в секції «Неформальна освіта для різних цільових аудиторій».*

Зазначимо, що у Луцьку організацію акції координувала випускниця XII Всеукраїнської школи з прав людини для молодих активістів (яка відбулась в серпні 2016 року за підтримки проекту USAID «Права людини в дії»), координаторка освітніх програм громадської приймальні УГСПЛ Тетяна Карпів.

Черкаська приймальня УГСПЛ відкрила «телефон довіри» для неповнолітніх

Віднині в Черкаських школах розміщено [інформаційну брошуру](#) з телефонами Черкаської приймальні УГСПЛ, зателефонувавши на які, діти зможуть повідомити про правопорушення щодо них. Крім дітей на лінію довіри також можуть звертатися вчителі та батьки в випадку порушення прав дітей.



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



Навчання в сфері захисту та просування прав людини

Формальна освіта з прав людини

Участь УГСПЛ в роботі Містечка USAID в Херсоні

17 вересня 2016 р. представники освітнього напрямку УГСПЛ взяли участь в роботі Містечка USAID в Херсоні¹⁶, де ними було організовано й проведено низку освітніх заходів. Зокрема, забезпечено роботу інформаційного пункту «Що ти знаєш про правозахисників?». Отже усі бажаючі мали змогу отримати інформацію щодо діяльності УГСПЛ та її приймалень з надання безкоштовної правової допомоги. Також було організовано низку ігор: (1) Настільну гру для різних вікових категорій «Борці за права», завдяки якій відвідувачі дізнались про активістів, котрі боролись за права людини в різних країнах у XX столітті, що дозволило зацікавити правами людини та пропагувати повагу до тих, хто їх захищає. (2) Гру «Бінго» для «випробування» знань з термінів та понять, що стосуються правозахисної тематики, завдяки якій відвідувачі мали можливість отримати знання щодо універсальних прав людини. Для дітей молодшого віку окремо було запропоновано гру «Намалюй слово», в якій вони зображували світ з точки зору прав людини. Приємно було бачити, що діти знають деякі зі своїх прав та зображують їх у вигляді гарних малюнків.



На завершення, відвідувачам була дана можливість перегляду відеороликів про права людини Free2Choose та організовано короткі дискусії про права людини та їх реалізацію й захист в Україні. Також в рамках роботи Містечка УГСПЛ представила виставку літератури з прав людини з книжкового фонду Освітнього дому прав людини-Чернігів (ОДПЛ-Чернігів).

УГСПЛ продовжує моніторинг освіти в сфері прав людини в системі загальної середньої освіти України

З 18 по 20 вересня 2016 р. в Освітньому домі прав людини-Чернігів за підтримки проекту USAID «Права людини в дії» проходила зустріч і навчання групи експертів і моніторів, що зібрались для обговорення й планування подальших спільних дій в рамках ініціативи «Права людини в школі». Експерти презентували перші результати своїх досліджень за розробленим інструментарієм, спільно з моніторами (значна частина яких є представниками приймалень УГСПЛ та випускниками Всеукраїнської освітньої програми «Розуміємо права людини»)

¹⁶ Захід було організовано Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) на День міста для ознайомлення мешканців м. Херсона з проектами USAID та громадськими організаціями, які їх впроваджують на Херсонщині.

обговорювали й коригували завдання, план реалізації та інструкції для проведення моніторингових досліджень в навчальних закладах України.



Подальша реалізація моніторингу освіти в сфері прав людини в системі загальної середньої освіти передбачає: продовження аналізу права, дослідження навчальних програм та стандартів, навчально-методичної літератури, стану підготовки педагогів для викладання освіти в сфері прав людини, проведення дослідження навчальної атмосфери в навчальних закладах. Також запланована систематизація результатів моніторингу, складання звітів та рекомендацій для відповідних повноважних інституцій щодо якісних сталих змін в системі формальної освіти.

Освітній проект «Школа – територія прав людини»

Повідомляємо про старт [всеукраїнського проекту «Школа – територія прав людини»](#), який дає можливість розпочати активну діяльність щодо створення атмосфери поваги до прав людини в навчальних закладах, здійснювати шкільну політику відповідно до стандартів прав людини, удосконалити процедури прийняття рішень, фахово викладати спеціальні курси.

Впродовж вересня тривала активна робота по зазначеному проекту: свою зацікавленість та бажання долучитись до нього виявили багато шкіл з усіх регіонів України. В результаті нелегкого відбору групою експертів програми «Розуміємо права людини» було відібрано п'ять команд з різних загальноосвітніх навчальних закладів, які стали першими його учасниками¹⁷. Перший тренінг проекту збере команди навчальних закладів (з числа адміністраторів, педагогів, психологів та представників батьківської громади) для ознайомлення з підходом до організації навчально-виховного процесу в школі, орієнтованого на права людини та демократичні цінності.

Конкурси УГСПЛ в рамках проекту USAID «Права людини в дії»

Набирають обертів анонсовані УГСПЛ в рамках проекту USAID «Права людини в дії» Конкурс учнівських есе на тему «[Права людини крізь призму сучасності](#)» та [Конкурс навчально-методичних розробок педагогів, творчих колективів навчальних закладів, наукових установ і громадських організацій](#). Наразі триває процес консультування Оргкомітетом зацікавлених осіб щодо участі у конкурсах. Анонси та положення про конкурси були надіслані до Управлінь освіти облдержадміністрацій, управлінь та відділів освіти міст та районів, обласних інститутів перепідготовки вчителів, а також поширені в онлайн-форматі на багатьох ресурсах.

Ми вже отримуємо перші роботи. Долучайтесь!

¹⁷ Золотоніська гімназія ім. С.Д. Скляренка виконавчого комітету Золотоніської міської ради Черкаської області, Криворізька загальноосвітня школа I-III ступенів № 111 Криворізької міської ради Дніпропетровської області, Залізницький навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа I-III ступеня – дитячий садок» Любешівського району Волинської області, Хмельницький ліцей № 17, НВК «Школа-ліцей «Оріяна» м. Львова.

Освітня мандрівна виставка «Кожен має право знати свої права»

Протягом вересня у Львівській області пройшла освітня мандрівна виставка «*Кожен має право знати свої права*»¹⁸ – виставка завітала до Львова та Дрогобича в рамках всеукраїнського туру, організованого проектом USAID «Права людини в дії» в рамках Програми «Розуміємо права людини».

Перед початком роботи виставки **8-9 вересня** в м. Дрогобичі та **15-16 вересня** в м. Львові пройшли семінари-тренінги по підготовці гідів з числа старшокласників, які під час виставки працювали за методикою «рівний-рівному».



Відвідувачі пересувної експозиції – в більшості учнівська та студентська молодь – мали змогу ознайомитися з 25 стендами, що розповідають про походження прав людини, людську гідність, основні ознаки прав людини, заборону дискримінації, критерії правомірності обмежень прав людини, демократію, правову державу та зміст стандартів окремих прав та свобод.

Ця модель мандрівної виставки є методичним інструментом навчання правам людини, але її сила в тому, що вона дозволяє привертати увагу широкого кола людей до проблем, пов'язаних з правами людини, мобілізувати місцеві громади, впливати на офіційну освіту.



Більшість відвідувачів звертали увагу на те, що ніколи раніше не задумувалися про права людини, як про права що належать їм безпосередньо: права лишались чимось далеким, хоч вони про них і чули. А ця виставка дала змогу співвіднести права людини з правами, що належать їм незалежно від віку, стану здоров'я, кольору шкіри, матеріального становища.

Переглянути експозицію можна [за цим посиланням](#). Завантажити архів із стендами у високій якості можна [тут](#).

¹⁸ Виставка створена ГО «MART» з Чернігова (організація-член УГСПЛ) за підтримки МФ «Відродження».

Неформальна освіта для різних цільових аудиторій

Міжнародний онлайн курс з прав людини



17-18 вересня 2016 р. відбувся запис першого модулю міжнародного онлайн курсу з прав людини.

В записі відео-лекцій взяли участь правозахисники із Польщі, Білорусії, Литви та України.

Дана ініціатива реалізується Освітнім домом прав людини-Чернігів спільно з білоруською правозахисною організацією «Вясна» (Мінськ).

УГСПЛ виступає партнером у розробці курсу.

Всеукраїнська Школа з прав людини для молодих активістів ромських громад



19-25 вересня 2016 р. в Чернігові [проходила](#) III Всеукраїнська Школа з прав людини для молодих активістів ромських громад²⁴.

Метою Школи є розширення та розвиток мережі молодих ромських правозахисників та залучення їх до руху на захист та підтримку прав людини. Саме тому цього року взяти участь у навчанні отримали можливість не тільки стипендіати та випускники Ромського освітнього фонду, а й представники громадських організацій, які працюють на захист прав та інтересів ромського населення.

В рамках Школи відбулась презентація роботи Центру документування порушень прав людини УГСПЛ, який підтримується проектом USAID «Права людини в дії».

Реалізація міжнародного миротворчого проекту «Молоді голоси за мир»

Мета [ініціативи](#)²⁵ – підготовка молодих активістів з України та Росії до самостійної реалізації спільних проектів, спрямованих на діалог та взаєморозуміння між молоддю двох країн з подальшим залученням більш широкого кола українців та росіян до конструктивного діалогу та взаємодії. Так, протягом вересня відбулась низка заходів в її рамках:

²⁴ Проект реалізується ГО «MART» за підтримки МФВ. Школа є частиною плану дій Програми «Розуміємо права людини». Сприяння окремим діям в проекті здійснює ОДПЛ-Чернігів.

²⁵ Проект адмініструє ОДПЛ-Чернігів за підтримки ОБСЄ, Бюро з демократичних інститутів і прав людини, УГСПЛ, Міжнародного молодіжного правозахисного руху і Будинку прав людини-Воронеж та Норвезького Гельсінського комітету.



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



3-4 вересня 2016 р. – [покази](#) аматорських та професійних театрів у Києві, які мали на меті висвітлення соціальних проблем (насилля, дискримінації) в українському та російському суспільствах. Проблема наростання соціальної напруги, зокрема, по відношенню до ВПО в українському суспільстві не зникає і досі, а дегуманізація різних сторін збройного конфлікту в Україні набуває все більших масштабів. Ці питання й піднімалися під час постановок соціальних театрів.

21-22 вересня 2016 р. – [миротворча локальна ініціатива](#) «Спільна кухня» в Чернігові (всього вже було проведено декілька «Спільних кухонь» в [різних містах України та Росії](#)), принцип роботи якої полягає в безпосередній участі людей, що знаходяться поблизу, в бесідах на «кухні».

В результаті відбувається безпосередній контакт людей з різних країн, різних областей. Така форма миротворчої акції допомагає знизити агресію в суспільстві, зробити крок в сторону регуманізації протилежної сторони конфлікту. Також це спроба повернути культуру діалогу як між прихильниками конфлікту, так і всередині російського і українського суспільств.

Права людини на рівні місцевої громади

20-24 вересня 2016 р. в ОДПЛ-Чернігів пройшов семінар²⁶ на тему «Права людини на рівні місцевої громади», у якому взяли участь активісти з різних куточків України (Ужгорода, Чернігова, Харкова, Тернополя, Кривого Рогу, Черкас та інших міст). Учасники мали можливість поглибити свої знання щодо філософії, еволюції, основних понять прав людини, ознайомилися із застосуванням стандартів і механізмів захисту прав людини у відстоюванні громадських інтересів, дізналися більше про місцеві демократичні процедури у захисті громадських інтересів. Основний акцент під час навчання було зроблено на співвідношенні розвитку місцевої громади, прав людини та громадянського суспільства.

Локальні тренінги з прав людини у Луганській області

Проектом USAID «Права людини в дії» **20 вересня** у Старобельську та **21 вересня** у Попасній Луганської області були організовані локальні тренінги з прав людини. Кожен із цих заходів зібрав близько 20 представників місцевих громад, різних громадських організацій, освітніх інституцій, а також ініціатив, що діють у цих містах. Метою заходів було ознайомити людей з концепцією прав людини, особливостями гуманітарної кризи та правовим статусом осіб у таких умовах. Слід за тренінгами, юрист, що спеціалізується на цих питаннях, надав консультації всім бажаючим.

Мережева акція випускників Освітньої програми «Розуміємо права людини»

Випускники Всеукраїнської освітньої програми «Розуміємо права людини» об'єдналися заради спільної акції, щоб нагадати людям про їх право на доступ до публічної інформації. **28 вересня** у дев'яти містах України – Київ, Вінниця, Луцьк, Дніпро, Ужгород, Львів, Чернігів, Черкаси, Івано-Франківськ – відбулася акція «Я маю право знати». Під час акції було проведено опитування близько 300 студентів на предмет знання і використання ними свого

²⁶ Захід організований в рамках плану дій Програми «Розуміємо права людини» і є першою частиною проекту «Право на участь», що здійснюється УГСПЛ за сприяння Charles Stewart Mott Foundation спільно з ОДПЛ-Чернігів. Проект спрямовано на активізацію і підвищення потенціалу місцевих громад для ефективного використання процедур впливу на вирішення проблем які представляють суспільний інтерес на місцевому рівні.



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



права на доступ до публічної інформації. Загальний підсумок анкет показав, що більшість хлопців і дівчат знали про це право, проте мало хто коли-небудь користувався ним. В якості найголовніших причин своєї пасивності студенти визначили неготовність здійснювати активні дії щодо реалізації цього права та відсутність відповідальності за ігнорування запитів розпорядниками інформації.

Організаторка акції у Києві Євгенія Задорожна зазначила: *«Загалом молодь відверто казала про те, що не володіє ґрунтовними знаннями з даної галузі. Ці обставини стимулюють до нових проектів та вказують на те, що ми робимо корисні речі».*

Крім того, респонденти отримали тематичні роздаткові матеріали з корисними актуальними контактами, зразком запиту на інформацію та примірником скарги на ім'я омбудсмена про усунення порушень права на доступ до публічної інформації. Охочі могли зробити фото з надрукованим гаслом «Маю право знати». Усі світлини розміщено в мережі Facebook з хештегом #розуміємо_права_людини, що й об'єднало всіх організаторів і учасників он-лайн.



«Від проведення акції отримав задоволення, – ділиться враженнями організатор у Вінниці Сергій Козаченко. – Думаю, нам вдалося донести до молоді меседж, що саме ми будемо нашу правову державу і рухаємо її вперед, тому треба бути активними і дієвими!»

Просвітницька діяльність в галузі прав людини

Docudays UA вирушив у турне до Німеччини

8-21 вересня у Гамбурзі тривало міжнародне турне «Побачити Україну: Docudays UA мандрує світом». Даний проект – це акція у галузі культурної дипломатії, що реалізується Міжнародним фестивалем документального кіно про права людини Docudays UA. У програмі фестивалю були покази документальних фільмів, фотовиставка, зустрічі з українськими кінематографістами, а також дискусія за участі журналістів та правозахисників, які допоможуть краще зрозуміти ситуації, зображені у фільмах, та нададуть більше інформації про події у країні. Проект вже відвідав Францію, Грецію та Італію. До кінця 2016 також відбудеться фестиваль в Іспанії.



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Головні події в сфері прав людини:

Рада постановила, що не визнає нову Держдуму РФ

Верховна Рада України [затвердила постанову](#) про невизнання легітимності виборів у анексованому Криму і усього складу Держдуми РФ сьомого скликання (за відповідну [постанову](#) проголосували 264 народних депутатів). Раніше Комітет ВР України у закордонних справах рекомендував парламенту визнати нелегітимним весь склад новообраної Держдуми у зв'язку з проведенням голосування на території окупованого Криму.

Водночас парламент звертається до Ради Безпеки і Генеральної Асамблеї ООН, парламентів іноземних держав, парламентських асамблей та міжнародних організацій із закликом не визнавати легітимність виборів до Держдуми РФ сьомого скликання та відповідно, її складу, повноважень, актів та рішень.

Заборона Меджлісу

29 вересня 2016 р. Верховний суд Російської Федерації, відхиливши апеляційну скаргу юристів Меджлісу кримськотатарського народу на рішення так званого Верховного суду на території окупованого Криму, визнав Меджліс екстремістською організацією та заборонив його діяльність. Вирок російського правосуддя, на жаль, є очікуваним.

УГСПЛ [рішуче засуджує заборону Меджлісу](#) кримськотатарського народу, яка може призвести до масових переслідувань кримських татар.

Ситуація на сході України погіршується, йдеться в доповіді ООН

15 вересня була опублікована [15 Доповідь](#) Управління Верховного комісара ООН з прав людини щодо ситуації з правами людини в Україні, яка охоплює період з середини травня до середини серпня, а також надає оновлену інформацію щодо зміни стану подій, які мали місце під час попередніх звітних періодів.

Зокрема, вона описує погіршення ситуації з правами людини на сході України в результаті ескалації військових дій у червні-серпні, а також тривалого нехтування захистом цивільних осіб обома сторонами конфлікту. Доповідь описує, як близькість урядових сил і озброєних груп на лінії зіткнення сприяла зростанню напруженості. Крім того, поширення зброї і позиціонування бійців і озброєння в густонаселених житлових районах по обидві сторони підвищили ризики та шкоду для цивільного населення.

«Попри те, що ситуація покращилася з моменту припинення вогню 1 вересня, ситуація уздовж лінії зіткнення залишається вельми нестабільною, про що свідчать інциденти, які мали місце на останніх вихідних. Насправді існує реальний ризик того, що новий спалах насильства може статися в будь-який час», – [зазначив Верховний комісар ООН з прав людини Зейд Раад аль-Хусейн](#).

У цій доповіді також міститься інформація про моніторинг реалізації Національної стратегії у сфері прав людини України та відповідного Плану дій.



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

Буде забезпечено постійний моніторинг ситуації з правами людини в Криму

За даними [сайту](#) Управління Верховного комісара ООН з прав людини, Верховний комісар ООН має намір продовжити моніторинг ситуації в окупованому Криму, незважаючи на заперечення у відкритті в Криму відділення Моніторингової місії ООН в Україні. Це буде здійснюватися дистанційно з подальшою підготовкою і поширенням квартальних доповідей, що будуть містити об'єктивну та незалежну інформацію.

Прийняття закону про електронні довірчі послуги

Парламент реформує правову базу в сфері електронного цифрового підпису, щоб активніше інтегрувати Україну в світовий електронний інформаційний простір. Так, 22 вересня у першому читанні прийнято проект Закону про електронні довірчі послуги ([законопроект №4685](#)). Документ регулює правові відносини, що виникають між юридичними, фізичними особами, суб'єктами владних повноважень у процесі отримання електронних довірчих послуг. *Детальніше – [за посиланням](#).*

З 1 жовтня в держорганах припинять вимагати будь-які довідки та документи

Починаючи з 1 жовтня 2016 р. жоден державний орган не матиме права вимагати довідки, навіть електронної. *«Тому що, якщо вони матимуть безкоштовний доступ до реєстру, то зможуть це зробити власноруч і отримати потрібну інформацію без того, щоб кожного разу звертатися за виписками та довідками. Це стосується не тільки довідок, а й, наприклад, документів про народження, шлюб тощо»,* – повідомила перший заступник міністра юстиції України Наталія Севостьянова.

Громадяни отримуватимуть необхідну інформацію, документи та довідки з відкритих реєстрів, перелік яких [наведено тут](#).

Завдяки НПМ у країні відбуваються суттєві зміни

20-22 вересня 2016 р. в Чернігівській області відбувся щорічний [Форум моніторів Національного превентивного механізму \(НПМ\)](#)²⁷ за участі понад 80 моніторів місць несвободи з різних регіонів України. Форум був направлений на підведення проміжних підсумків в діяльності НПМ, обговорення концепцій подальшого розвитку та проблематики діяльності цього органу, підвищення кваліфікації, а також відзначення найактивніших моніторів НПМ.

Нагадаємо, що Національний превентивний механізм – це створений відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань незалежний національний орган, до якого входять представники Секретаріату Уповноваженого ВРУ з прав людини та громадські монітори, метою якого є регулярний моніторинг місць несвободи²⁸ на предмет запобігання застосування тортур і жорстокого поводження та дотримання прав і свобод людини.

²⁷ Організаторами заходу виступили Секретаріат Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини та ГО «Центр інформації про права людини» за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

²⁸ Виправні колонії, слідчі ізолятори, психіатричні лікарні, геріатричні пансіонати тощо.



USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ



УКРАЇНЬКА
ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ
ЛЮДИНИ

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

Цей Дайджест розсилається раз на місяць по електронній пошті з метою інформування про діяльність УГСПЛ, а також інші актуальні питання зі сфери прав людини в Україні.

Для його отримання треба заповнити [цю коротку форму](#) (її заповнення займає менше 1 хвилини!)

Також кожен бажаючий у будь-який може ознайомитися з українською та англійською версіями цього Дайджесту на сайті УГСПЛ www.helsinki.org.ua або на нашій сторінці у Facebook <https://www.facebook.com/Ugspl/?fref=ts>.

Цій дайджест було розроблено завдяки щедрій підтримці американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст публікації не обов'язково відображає погляди USAID або Уряду Сполучених Штатів Америки.

Американський народ, через USAID, надає економічну та гуманітарну допомогу по всьому світу понад 50 років. В Україні допомога USAID надається у таких сферах як: економічний розвиток, демократія та управління, охорона здоров'я і соціальний сектор. Починаючи з 1992 р., Агентство США з міжнародного розвитку надало Україні технічну та гуманітарну допомогу на суму 1,8 мільярда доларів.

Детальнішу інформацію про програми USAID в Україні можна отримати на офіційному веб-сайті USAID <http://ukraine.usaid.gov> та сторінці у Facebook <https://www.facebook.com/USAIDUkraine>.

Програма USAID «Права людини в дії», контактна інформація:

Українська Гельсінська спілка з прав людини:

вул. Фролівська 3/34, Київ, Україна

тел.: 044 485 17 92, факс: 044 425 99 24

Електронна пошта: arkadiy.bushchenko@gmail.com, olga.chueva@gmail.com

сайт: <http://helsinki.org.ua/>